

ПІЧКО Р. С.,

здобувач

*(Придніпровський науковий центр
Національної академії наук України
і Міністерства освіти і науки України)*

БУЛАТ Є. А.,

кандидат юридичних наук,

старший науковий співробітник

*(Придніпровський науковий центр
Національної академії наук України
і Міністерства освіти і науки України)*

УДК 347.7

ПРАВОВІ АСПЕКТИ СТРАХУВАННЯ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В УКРАЇНІ

У статті досліджені правові аспекти страхування інтелектуальної власності як джерела додаткового захисту прав власників об'єктів інтелектуальної власності. Окремо визначено, що попереджувальна функція страхування, в тому числі, може проявлятися у вигляді попереджувального маркування відповідного об'єкту інтелектуальної власності.

Ключові слова: *інтелектуальна власність, порушення прав, захист прав, страхування.*

В статье исследованы правовые аспекты страхования интеллектуальной собственности как источника дополнительной защиты прав владельцев объектов интеллектуальной собственности. Отдельно определено, что предупредительная функция страхования, в том числе, может проявляться в виде предупредительной маркировки соответствующего объекта интеллектуальной собственности.

Ключевые слова: *интеллектуальная собственность, нарушение прав, защита прав, страхование.*

The article examines the legal aspects of intellectual property insurance as a source of additional protection of the rights of intellectual property holders. Separately, it is determined that a preventive function of insurance, inter alia, can be manifested as a warning marking sign of the relevant item of intellectual property.

Key words: *intellectual property, rights violation, rights protection, insurance.*

Вступ. На сучасному етапі прискороного розвитку інтелектуальної власності, який пов'язаний, у тому числі, з постійним удосконаленням форм і способів правової охорони численних об'єктів інтелектуальної власності, особливої актуальності набувають питання, які пов'язані з охороною і захистом відповідних прав і законних інтересів власників таких об'єктів у сфері страхування інтелектуальної власності.

Постановка завдання. Питанню набуття, охорони та захисту інтелектуальної власності, її ефективної комерціалізації присвячені численні роботи таких вітчизняних і зарубіжних вчених: О.А. Підопригори, П.М. Цибульова, Г.С. Пігорова, П.П. Крайнева, В.С. Дроб'яз-

ко, Р.В. Дроб'язко, Г.О. Андрощука, О.П. Орлюк, О.М. Кацюби, М. Портер, П. Самуельсон, Б. Леонтєва, Г. Беккер, Е. Брукінга та інших. Окремо питання захисту інтелектуальної власності висвітлювалося в працях таких зарубіжних вчених, як М. Мелоун, Б. Вейсброд, Е. Брукінг, В. Бирський, С. Ільяшенко, С. Салига, Т. Б'юзен тощо.

Але, незважаючи на це, правові аспекти страхування у сфері інтелектуальної власності залишаються і досі невирішеними. Саме тому метою статті є дослідження системи страхування як додаткового джерела захисту прав власника об'єкту інтелектуальної власності.

Результати дослідження. У вступному слові керівництва до одинадцятого видання рекомендацій Міжнародної торговельної палати (ІСС) з інтелектуальної власності було зазначено, що «мінливий геоекономічний ландшафт викликав підвищений інтерес до інтелектуальної власності як інструменту забезпечення надійного економічного зростання, і ця тенденція помітна як у країнах з економікою, що розвивається, які прагнуть забезпечити свою економічну базу, так і в розвинених країнах, охочих зберегти свою конкурентоспроможність на світовому ринку. Прискорюється розвиток інформаційних технологій, які справляють істотний вплив на використання, охорону та захист інтелектуальної власності. Поява соціальних мереж, зростаюче число мобільних пристроїв і додатків, постійно зростаюча пропускна здатність інформаційних каналів змінюють та визначають поведінку споживачів. Це все змушує правовласників переглядати свої стратегії і моделі поширення, комерціалізації та контролю за інтелектуальною власністю» [1, с. 3].

Як відомо, виникнення права можливе в разі наявності певного юридичного факту, який, відповідно, слугує юридичною підставою визнання певної особи власником. Стаття 328 Цивільного кодексу України (надалі ЦК України) встановлює, що право власності набувається за підставами, не забороненими законом, і вважається набутим правомірно, якщо інше прямо не випливає із закону, або незаконність набуття права власності не встановлена судом. Відповідно до ст. 422 ЦК України право інтелектуальної власності виникає (набувається) з підстав, встановлених кодексом, іншим законом чи договором. Наприклад, ч. 1 ст. 437 ЦК України встановлює, що авторське право виникає з моменту створення твору, а набуття права інтелектуальної власності на винахід, корисну модель, промисловий зразок згідно із ст. 462 ЦК України засвідчується патентом, а ось строк чинності права інтелектуальної власності на комерційну таємницю обмежується строком існування сукупності ознак комерційної таємниці, встановлених ч. 1 ст. 505 ЦК України [2].

Класичне вираження про те, що право без засобів його захисту не є правом стосовно інтелектуальної власності, стає більш актуальним, ніж у сфері загального права. Ефективною системою охорони прав інтелектуальної власності буде тоді, коли забезпечено належний захист прав власників об'єктів інтелектуальної власності. У час, коли швидкий розвиток інформаційних, інтелектуальних технологій визначають рівень розвитку і конкурентоздатності економіки країни в цілому і окремого бізнесу зокрема, система захисту прав інтелектуальної власності набуває переважну роль у нормотворчій та правозастосовній практиці [3, с. 300]. При цьому необхідно чітко розмежовувати право на захист прав у матеріальному і процесуальному значеннях. У цивільно-процесуальній науці суб'єктивне цивільне процесуальне право розглядається як встановлена і забезпечена нормами цивільного процесуального законодавства можливість учасника процесу діяти певним чином або вимагати певних дій від суду або через суд від інших учасників процесу в межах порушеного провадження в тій чи іншій справі. Таким чином, право на захист є елементом суб'єктивного цивільного права, оскільки саме ізольоване суб'єктивне цивільне право, позбавлене захисного елементу, втрачає юридичні можливості його реалізації [4, с. 300].

Захистом прав є правове забезпечення недоторканності цих прав, їх непорушності, а в разі порушення – застосування заходів примусового характеру, спрямованих на відновлення цих прав. Право на захист з'являється у власника прав інтелектуальної власності в момент порушення, невизнання або оспорювання його прав та охоронюваних законом інтересів. Захист, як правовий механізм відновлення порушених прав та стягнення завданої шкоди, реалізується в рамках цивільних, господарських, кримінальних та адміністративних

правовідносинах, тобто залежно від сфери правовідносин, де мало місце порушення прав власника об'єкта інтелектуальної власності.

Згідно з міжнародними законодавством захист прав інтелектуальної власності включає передбачену законодавством діяльність уповноважених країною відповідних органів влади з визнання, поновлення прав та усунення перешкод, що заважають реалізації прав та законних інтересів суб'єктів права інтелектуальної власності. На сьогоднішній день в Україні створено цілісну нормативну та інституціональну систему захисту прав інтелектуальної власності, які включають у себе правові норми, механізми їх застосування та відповідну інфраструктуру для їх практичної реалізації [5, с. 51]. Однак обидві системи не є мобільними і не можуть активно, а тим більш – проактивно, реагувати на випадки порушення прав інтелектуальної власності. При цьому сукупна національна система захисту прав інтелектуальної власності в цілому відповідає міжнародним стандартам, що діють у сфері інтелектуальної власності та постійно удосконалюється (але з національними особливостями) під впливом, переважно, вимог міжнародних інституцій. Це підтверджується передбачене Законом України «Про судоустрій і статус суддів» 1402-VIII від 02.06.2016 створення в Україні Вищого суду з питань інтелектуальної власності [6].

Спеціальне законодавство України з питань інтелектуальної власності визначає дії, які визнаються використанням об'єкта права інтелектуальної власності, а правопорушенням відносно об'єкта інтелектуальної власності вважається будь-яке вчинення без згоди власника дій, які визнаються використанням об'єкта права інтелектуальної власності. Так, наприклад, найпоширенішими правопорушеннями у сфері авторського права є: порушення прав авторів у мережі Інтернет, виготовлення і розповсюдження примірників аудіовізуальних творів та фонограм тощо [5, с. 52].

Таким чином, захист як певний комплекс правових заходів за умов належної реалізації забезпечує відновлення порушених прав (інтересу). Природньо, що для особи, яка зазнала порушення свого права, важливою є міра впливу на порушника, тобто не тільки легітимізація його статусу порушника права, але й стягнення компенсації за таке порушення. Відшкодування збитків, стягнення на користь потерпілої особи неустойки – це найбільш універсальний і адекватний сутності цивільного права спосіб захисту порушених цивільних прав та охоронюваних інтересів, спрямований на відновлення порушеного майнового стану потерпілої особи та на усунення негативних майнових наслідків, що настали. [7, с. 47]. Слід зазначити, що компенсація за порушення права як визначена грошова сума умовно складається із витрат та доходу. Так, під витратами треба розуміти саме ті грошові витрати, які особа здійснила для захисту свого права, зокрема виплата гонорару адвокату, а під доходами – грошову суму сплати, якою є безпосередньо міра впливу на порушника, тобто компенсація за порушення права. Таким чином, захист права безпосередньо пов'язаний із грошовими коштами. На нашу думку, грошові резерви на захист порушеного права, а також компенсацію за порушення володілець прав інтелектуальної власності може знайти в механізмі їх страхування, саме тому воно стає додатковим джерелом захисту прав. Щоб підтвердити цю тезу, слід відповісти на питання, чи застосовне страхування до інтелектуальної власності, і якщо так, то що буде собою являти система страхування права інтелектуальної власності.

Ч. 1 ст. 979 ЦК України визначено, що за договором страхування одна сторона (страховик) зобов'язується в разі настання певної події (страхового випадку) виплатити другій стороні (страхувальникові) або іншій особі, визначеній у договорі, грошову суму (страхову виплату), а страхувальник зобов'язується сплачувати страхові платежі та виконувати інші умови договору [2].

У ст. 1 Закону України «Про страхування» страхування визначається як вид цивільно-правових відносин щодо захисту майнових інтересів фізичних осіб та юридичних осіб у разі настання певних подій (страхових випадків), визначених договором страхування або чинним законодавством, за рахунок грошових фондів, що формуються шляхом сплати фізичними особами та юридичними особами страхових платежів (страхових внесків, страхових премій) та доходів від розміщення коштів цих фондів [8].

Із цих двох визначень впливає головна функція – страхування забезпечення фінансового захисту потерпілої застрахованої особи від можливої шкоди, майнових збитків і втрат, які виникли внаслідок настання страхових випадків, котрі сталися через події, які носять вірогідний характер і називаються страховими ризиками [9, с. 77; 10, с. 38].

За ст. 4 Закону України «Про страхування» предметом договору страхування можуть бути майнові інтереси, що не суперечать закону і пов'язані: з життям, здоров'ям, працездатністю та пенсійним забезпеченням (особисте страхування); з володінням, користуванням і розпорядженням майном (майнове страхування); з відшкодуванням страхувальником заподіяної ним шкоди особі або її майну, а також шкоди, заподіяної юридичній особі (страхування відповідальності) [8].

Із цього випливає, що майновий інтерес є проактивною складовою використання об'єктів інтелектуальної власності (легітимна реалізації прав на такі об'єкти), оскільки він виникає в правовласника до нанесення йому шкоди третьою особою шляхом порушення прав інтелектуальної власності, оскільки тільки право інтелектуальної власності в його незмінному, непорушному стані може принести вигоду власнику від володіння, користування та розпорядження об'єктом інтелектуальної власності.

Окрім цього, стосовно прав інтелектуальної власності досить ефективно може бути розкрита попереджувальна функція страхування, яка за загальним правилом полягає у використанні вільних коштів страхувальників на проведення профілактичних (попереджувальних) заходів, спрямованих на попередження настання можливих збитків страхувальників. На наш погляд, правове закріплення попереджувальних функцій страхування можливо втілити шляхом внесення змін до спеціальних законів України у сфері інтелектуальної власності «Про авторське право і суміжні права», «Про охорону прав на знаки для товарів та послуг» тощо, правової норми наступного змісту: «...для сповіщення про те, що права на об'єкт інтелектуальної власності (можна конкретизувати – знак, промисловий зразок, винахід тощо) застраховані, власник цих прав (страхувальник, за відповідним договором страхування) може використовувати спеціальний знак, який складається з латинської літери, яка обведена колом». Літера «і» обрана та запропонована як перша літера англійського слова INSURANCE, що в перекладі українською означає страхування. Таке попередження може чітко формувати в порушника прав розуміння того, що страхова компанія може застосувати до нього право регресу (або суброгації).

На жаль, сучасний досвід України свідчить, що судовий захист прав інтелектуальної власності (незалежно від форми судочинства) з огляду на його тривалість та вартість не завжди є ефективним за результатом та процедурою [11 с. 81]. Більш того, відповідно до ст. 15 ЦК України особа має право на захист свого цивільного права в разі його порушення, невизнання або оспорування, що означає, що право звернення до суду в особи виникає лише в разі порушення права, а не в разі можливості такого порушення. Навіть враховуючи ч. 2 ст. 386 ЦК України, за якою власник, який має підстави передбачати можливість порушення свого права власності іншою особою, може звернутися до суду з вимогою про заборону вчинення нею дій, які можуть порушити його право, або з вимогою про вчинення певних дій для запобігання такому порушенню, також не є ефективним превентивним захистом, оскільки на момент подання позову саме порушення відсутнє, але при цьому у власника є всі підстави вважати, що дії конкретних визначених осіб неминуче призведуть до порушень його права. Тому більш актуальним стає пошук інших превентивних форм захисту прав, які можуть надати резерв для розвитку діяльності власника об'єкту інтелектуальної власності, вплинути на систему ризиків діяльності при встановленні попереджувального захисту права щодо невизначеного кола зобов'язаних осіб, враховуючи виключну природу права інтелектуальної власності.

Однак використання превентивних мір може бути безпосередньо пов'язано з їх економічною цілеспрямованістю, обґрунтованістю та застосуванням. Тому саме страхування як превентивний, субсидіарний механізм захисту прав інтелектуальної власності визначає необхідність, ефективність та економічне підґрунтя превентивних мір захисту.

Оскільки інтелектуальна власність у компаніях економічно розвинених країн світу займає в активах бізнесу до 45%, а іноді і 85%, страхування інтелектуальної власності стало звичайною економіко-правовою практикою правовласників. Здебільшого страхування інтелектуальної власності є основою диверсифікації ризиків управління компанією.

Виходячи зі світової практики страхування інтелектуальної власності, звичайно виділяють наступні види страхування об'єктів інтелектуальної власності і ризиків, пов'язаних з їх використанням.

Страхування ризиків:

1) ризиків відповідності результатів інтелектуальної діяльності патентно-правовими показниками;

2) ризиків, що виникають під час проведення процедури патентування;

3) ризиків, пов'язаних із фінансовими втратами в разі відмови у видачі патенту чи свідоцтва;

4) ризиків, пов'язаних із розголошенням конфіденційної інформації;

5) ризиків втрати прав на об'єкти інтелектуальної власності;

6) фінансових ризиків і ненавмисного перекручування бухгалтерської звітності про нематеріальних активах правовласника.

Страхування відповідальності:

1) відповідальності за ненавмисне використання об'єктів інтелектуальної власності;

2) професійної відповідальності патентних повірених та оцінювачів об'єктів інтелектуальної власності (в разі використання їх послуг).

Інші види страхування:

1) страхування документів, що підтверджують права на інтелектуальну власність (патентів, свідоцтв, сертифікатів відповідності);

2) страхування від непередбачених витрат на випадок встановлення контрафактного використання об'єктів інтелектуальної власності та понесених збитків у зв'язку з появою на ринку товарів-аналогів, виробництво яких засновано на інших об'єктах інтелектуальної власності;

3) страхування від судових витрат [10, с. 101].

Наприклад, у таких країнах як США, Великобританія, Німеччина, Франція, страхові компанії ще з 80-х років XX століття успішно працюють на ринку страхування інтелектуальної власності.

Зокрема, у Великобританії до таких компаній належать: страхова компанія «Safe-online», страхова компанія «Professional insurance agents limited», компанія «Charles Milnes & Company».

Однією з найпотужніших компаній світу у сфері страхування інтелектуальної власності є корпорація «AON», центральний офіс якої знаходиться в США. Ця корпорація є провідним постачальником послуг у сфері управління ризиками, страховому та перестраховому посередництві і консультуванні з питань управління людськими ресурсами. Компанія нараховує 72,000 професіоналів у всьому світі, завдяки яким клієнти АОН отримують відчутні переваги через інноваційне і ефективне управління ризиками та рішення з підвищення виробничої продуктивності персоналу. В Україні АОН є найбільшим страховим та перестраховим посередником, який представлений у 2 містах країни – Києві та Львові. Використовуючи міжнародний досвід та глибокі знання українського бізнесу, АОН здійснює розміщення практично всіх видів страхових та перестрахових продуктів [12].

Ще однією з відомих компаній у світі з питань страхування інтелектуальної власності є Корпорація інтелектуальної власності з послуг страхування – Intellectual property insurance services corporation (IPISC), яка запровадила на ринку інтелектуальної власності новітні механізми страхового захисту та покриття.

У цілому поліси зарубіжних страхових компаній у сфері інтелектуальної власності мають такі сталі види: ABATEMENT – визначає механізм та суму витрат захисту прав інтелектуальної власності в разі їх порушення; DEFENSE – фактично це страховий захист від-

повідальності страхувальника за можливе порушення прав інтелектуальної власності третіх осіб; MULTI-PERIL – покриває витрати на судовий захист, але діє в разі, якщо страхувальник не зможе довести свою позицію в суді стосовно порушення права інтелектуальної власності (незалежно від свого статусу у справі); ERROR AND OMISSION INSURANCE – вид страхування, яке направлено на компенсацію помилок та упущень; GENERAL LIABILITY INSURANCE – страхування загальної відповідальності (посилання на джерело) [13].

В Україні ринок страхування інтелектуальної власності наразі не отримав широкого розвитку та визнання, що в більшості випадків обґрунтовується правозастосовною та судовою практикою, але певні теоретичні та практичні засади його розвитку Україна має та успішно апробує. Здебільшого це пов'язано з бухгалтерським обліком тих об'єктів інтелектуальної власності, які використовуються підприємствами у своїй господарській діяльності, впливають на прибуток підприємства, а тому пильно охороняються.

Однак, у будь-якому разі, в усіх випадках страхування прав інтелектуальної власності за оцінками як зазначених провідних компаній, так і національних страховиків, виникають труднощі з оцінкою порушення прав інтелектуальної власності, а також з оцінкою упущеної вигоди, яку правовласник зазнав у результаті порушення його прав, що негативно вплинуло на процес комерціалізації об'єкту інтелектуальної власності. Таку оцінку здійснюють професійні оцінювачі інтелектуальної власності, проте така оцінка може бути не визнана судом, оскільки за процесуальним правом України в незалежності від правозастосування жоден із доказів, наданих суду, не має переважної сили, а самі докази оцінюються судом на підставі закону і власного переконання.

Встановлення вартості об'єктів права інтелектуальної власності виступає основоположним моментом під час укладення договору страхування, розрахунку збитку, а також за умов інших юридично-економічних фактів. Як базисна категорія, вартість права інтелектуальної власності безпосередньо впливає на рішення страховика щодо спроможності ефективного забезпечення страхового покриття можливих ризиків та, відповідно, вартість страхової премії для страхувальника.

Відповідно до статті 9 Закону України «Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні» та з урахуванням вимог Національного стандарту № 4 «Оцінка майнових прав інтелектуальної власності», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 03.10.2007 № 1185, Фонд державного майна України 25 червня 2008 року затвердив наказом № 740 Методики оцінки майнових прав інтелектуальної власності. Під час визначення вартості майнових прав інтелектуальної власності оцінювач застосовує кілька методичних підходів та методів, що найбільш повно відповідають визначеним меті оцінки, виду вартості за наявності достовірних інформаційних джерел для її проведення. Неможливість або недоцільність застосування певного методичного підходу пов'язана з відсутністю чи недостовірністю необхідних для цього вихідних даних про об'єкт оцінки та іншої інформації, окремо обґрунтовується у звіті про оцінку майнових прав. Оцінювач має право самостійно визначати доцільність застосування в рамках кожного з методичних підходів того чи іншого методу оцінки. При цьому враховуються база оцінки, обсяг і достовірність інформації, необхідної для застосування того чи іншого методичного підходу та методу [14].

Однак нормативно-правове поле України не містить єдиної методики оцінки об'єктів права інтелектуальної власності, що, безсумнівно, ускладнює процес визначення вартості, що, у свою чергу, негативно впливає на точність таких правових категорій, як збитки, упущена вигода, недобросовісна конкуренція тощо. Саме тому визначення справедливої ціни прав інтелектуальної власності є найважливішою теоретичною та практичною проблемою сучасної економіко-правової сфери суспільних відносин, а тому удосконалення методики оцінки інтелектуальної власності є пріоритетним завданням у сфері інтелектуальної власності. Однак навіть за існуючих механізмів розрахунку вартості прав інтелектуальної власності можна стверджувати, що їх страхування за різноманітними системами (страхування ризиків втрати інтелектуального майна, страхування підприємницьких ризиків, страхування

відповідальності тощо) може стати значним підґрунтям для того, щоб перетворити страхування із суто фінансової послуги на самостійне та ефективне економіко-правове джерело превентивного захисту прав інтелектуальної власності.

Висновки. На підставі вищевикладеного можна зробити висновок, що страхування як цивільно-правова категорія має стати вагомим джерелом захисту прав інтелектуальної власності. Це обумовлено тим, що захист як правове явище не може існувати від факту порушення права, а головна мета страхування – це превентивний захист майнового інтересу до об'єкту (права на нього) для безпечного і ефективного використання в цивільному обігу з метою отримання доходу або інших досягнень (переваг). І сьогодні державна інноваційна політика нашої держави має бути спрямована, в тому числі, на розвиток охорони, комерціалізації та захист інтелектуальної власності, удосконалення чинного законодавства, що регулює сферу інтелектуальної власності в частині її захисту, а особливо в питаннях недобросовісної конкуренції; упорядкування та систематизацію правозастосовної та судової практики у сфері інтелектуальної власності; підготовку наукових та практичних кадрів для сфери інтелектуальної власності.

Список використаних джерел:

1. Рекомендации ICC по интеллектуальной собственности: выпуск № 11, 2012. – М. : ICC Russia, 2012. – 118 с.
2. Цивільний кодекс України: за станом на 23.09.2016 // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 40. – Ст. 356.
3. Камілі Ідріс. Інтелектуальна власність – потужний інструмент економічного зростання. – К. : ТОВ «Прок-бізнес», 2006. – 371 с.
4. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України: у 2 т. – 4-те вид., перероб. і допов. / за ред О.В. Дзери (кер. авт. кол.), Н.С. Кузнецової, В.В. Луця. – К. : Юрінком Інтер, 2011. – Т. 1. – 808 с.
5. Лонг Д., Рей П., Жаров В.О., Шевелева Т.М., Василенко І.Е., Дроб'язко В.С. Захист прав інтелектуальної власності: норми міжнародного і національного законодавства та їх правозастосування / Д. Лонг, П. Рей, В.О. Жаров, Т.М. Шевелева, І.Е. Василенко, В.С. Дроб'язко – К. : «К.І.С.», 2007. – 448 с.
6. Закон України «Про судоустрій і статус суддів»: за станом на 23.09.2016 // Голос України. – 2016. – № 132-133.
7. Право інтелектуальної власності: Науково-практичний коментар до Цивільного кодексу України / За заг. Ред. М.В. Паладія, Н.М. Мироненко, В.О. Жарова. – К. : Парламентське вид-во, 2006. – 432 с.
8. Закон України «Про страхування»: за станом на 23.09.2016 // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 18. – Ст. 78.
9. Вовчак О.Д. Страхова справа : [підручник] / [О.Д. Вовчак]. – К. : Знання, 2011. – 391 с.
10. Цыганов А.А. Основы страхования интеллектуальной собственности / А.А. Цыганов. – М. : Анкил, 2006. – 136 с.
11. Право інтелектуальної власності: Науково-практичний коментар до Цивільного кодексу України / За заг. Ред. М.В. Паладія, Н.М. Мироненко, В.О. Жарова. – К. : Парламентське вид-во, 2006. – 432 с.
12. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.aon.com/default.jsp//>
13. Jayant Kumar (George Washington University Law School), Neeraj Parnami (IIT Kharagpur). The Marriages of Intellectual Property & Insurance. – 2008.
14. Наказ Фонду державного майна України від 25 червня 2008 року № 740 «Про затвердження Методики оцінки майнових прав інтелектуальної власності»: за станом на 23.09.2016 // Офіційний вісник України. – 2008. – № 60. – С. 33. – Ст. 2042, код акту 43963/2008.

